

(42. 1.)

VERSLAG VAN HET MONDELING OVERLEG MET DE REGERING.

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 195 en 216 der Zitting 1896—1897, n°. 139 der Zitting 1897—1898 en n°. 27 der Zitting 1900—1901.)

Op verzoek der Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog is tusschen hen en de Commissie van Voorbereiding alsnog mondeling van gedachten gewisseld over de aan het Verslag als bijlage toegevoegde „Punten van Overleg”, waaromtrent de Commissie, zooals in den aanhef van haar Verslag wordt medegedeeld, wegens bijzondere omstandigheden, met het vorige Kabinet niet in overleg is kunnen treden. Hieronder volgt de vermelding van de uitkomsten dier mondelinge gedachtenwisseling. Voor de volgorde zij verwezen naar de bijlage van het Verslag (1900—1901, n°. 27, 2).

Algemeene beschouwingen.

§ 3. Van het Verslag.

Het antwoord der Regeering op de door de Commissie gedane vraag luidde, dat onder *legaliteitsprincipe* is te verstaan het beginsel, volgens hetwelk de met de vervolging van strafbare feiten belaste macht verplicht is, elk zoodanig feit, dat te harer kennis komt, strafrechtelijk te vervolgen. Volgens het *opportuniteits-principe* heeft die macht de bevoegdheid met het oog op het openbaar belang niet tot strafrechtelijke vervolging over te gaan. Daar het legaliteitsprincipe in ons constitutioneel recht niet is opgenomen, kan bij de beslissing of eene strafvervolging zal worden ingesteld ook rekening worden gehouden met het al of niet opgelegd zijn van eene krijgstucltelijke straf. Zoodanige straf kan op zich zelve echter nooit een beletsel zijn voor strafvervolging. Allerninst staat de vraag betreffende het aldan niet toepassen van de militaire strafwet ter beoordeeling van den tot krijgstucltelijk straffen bevoegden meerdere. Diens beslissing tot krijgstucltelijke afdoening bindt het Openbaar Ministerie niet.

§ 7 van het Verslag. (1)

De opneming van art. 80 in artikel 2, sub 2°. van het ontwerp-wet op de Krijgstucht zal geschieden, doch slechts voorzoo veel betreft het door schuld afwezig blijven in tijd van vrede gedurende langer dan dertig, in tijd van oorlog gedurende langer dan vier dagen, ofschoon de Regeering van oordeel is dat die culpose handelingen, bepaaldelijk het afwezig blijven in tijd van oorlog, in den regel een gemeengevaarlijk karakter zullen dragen en dus als misdrijven zullen moeten worden gestraft.

Het door afwezigheid niet medemaken, geheel of gedeeltelijk, van eene bevolen reis met een oorlogsschip, acht de Regeering op de daarvoor op blz. 112 van het Verslag aangevoerde gronden, nooit voor krijgstucltelijke afdoening vatbaar. Hetzelfde geldt van het door afwezigheid misloopen van eene ontmoeting met den vijand.

I. Militair Strafrecht.

Artikel 6.

Bij de Regeering bestaat bezwaar aan den wensch van de meerderheid der commissie te voldoen. Zij voerde aan, dat opneming van één algemeene bepaling omtrent 's rechters bevoegdheid tot het opleggen van militaire detentie in strijd zou zijn met de wijze, waarop in het Wetboek van Strafrecht de hechtenis is geregeld. Ten aanzien van elk artikel afzonderlijk zou moeten

(1) In de „Punten van Overleg” wordt verwezen naar bladz. 17; dit moet zijn 16.

worden nagegaan of niet naast de gevangenisstraf ook detentie als straf zou kunnen worden gesteld, doch tot zoodanig omslachtig onderzoek kan in dit stadium van de behandeling van het ontwerp bezwaarlijk nog worden overgegaan.

Bovendien echter verschilt de detentie, in afzondering te ondergaan, slechts in naam van de gevangenisstraf. Waar zij op eene andere plaats zou moeten worden tenuitvoergelegd dan laatstgemelde straf zou hare opneming in het straffenstelsel leiden tot eene vermeerdering van het aantal gestichten voor gevangenisstraf met splitsing van deze in twee categorieën.

Naar het oordeel van de meerderheid der Commissie legt de in de eerste plaats geopperde bedenking, ofschoon op zichzelf juist, hier minder gewicht in de schaal, omdat de aangegeven regeling eene zeer beperkte strekking heeft. De bedoeling toch is dat slechts dan, wanneer de duur van de op te leggen straf niet meer dan twee maanden bedraagt, de rechter de bevoegdheid zal hebben militaire detentie voor gevangenisstraf in de plaats te stellen.

Wat het tweede bezwaar betreft, verklaarde de meerderheid der Commissie dat zij de detentie vooral daarom gaarne behouden wilde zien, omdat die straf den schuldigen in zedelijke zin minder zwaar treft dan de gevangenisstraf. Overigens kwam het haar voor dat door eene milde wijze van uitvoering van de detentie, ook feitelijk wel eenig verschil tusschen beide straffen ware te maken. Zij wees o. a. op de regeling van den verplichten arbeid.

Artikel 9.

De Regeering is bereid de woorden „noodzakelijk maakt”, te vervangen door „eischt”. De beteekenis dier wijziging is haars inziens deze, dat aangezien „eischen” een minder ruim begrip is dan „noodzakelijk maken”, de toepassing van de doodstraf zal worden beperkt.

De woorden „vloot of het leger of eenig deel daarvan” zullen vervallen. Ook de Regeering is van meening dat het belang van den Staat de belangen van leger en vloot omvat.

Artikel 13.

Het antwoord der Regeering op de hier gestelde vraag luidde bevestigend. Om echter duidelijker te doen uitkomen dat de bepaling ook op buitenlandsche onderscheidingsteekenen slaat zullen de woorden „ontzetting van het recht” in den 3den regel van het 3de lid vervangen worden door „verlies van de bevoegdheid.”

Artikel 16.

De Regeering merkte op dat, door den maximum-termijn van een jaar te vervangen door een minimum-termijn van bijv. drie maanden, het tegendeel zal worden bereikt van hetgeen de Commissie met die wijziging beoogt. De verlaagde zal niet in beter, doch in slechter conditie komen, waar immers volgens het artikel, zooals het nu luidt, de termijn waarbinnen bevordering is uitgesloten, wèl, doch volgens de door de Commissie verlangde regeling niet op minder dan drie maanden zal kunnen worden gesteld.

Regeering en Commissie kwamen na verdere bespreking tot de conclusie, dat behoud van de bestaande regeling, krachtens welke de degradatie zonder bepaling van zoodanigen termijn wordt uitgesproken en de kommandeerende officier dus geheel vrij wordt gelaten in de keuze van het tijdstip voor de bevordering van den verlaagde, de voorkeur verdient.

Mitsdien komt het artikel te vervallen. Zoo ook artikel 18 van het ontwerp-wet op de Krijgstucht, dat hetzelfde bepaalt voor de bevordering na disciplinaire verlagings.

Artikel 21a.

Voor de schrapping van art. 21a pleit naar het oordeel, zoowel van de Regeering, als van de Commissie, gelijke ratio als voor het doen vervallen van art. 16. Intusschen zal wèl bepaald behooren te worden dat de voorwaardelijk uit de strafklasse ontslagene gedurende den tijd van het voorwaardelijk ontslag niet voor bevordering in aanmerking kan komen.

De invoeging van art. 21a door het vorige Kabinet stond in verband met de door het Kabinet aangebrachte wijziging in het slot van art. 20, waarbij de tijd tot herroeping van het voorwaardelijk ontslag werd uitgebreid tot twee jaren na het verstrijken van den bij het vonnis bepaalden straftijd. Op blz. 39 van het Verslag wordt hieromtrent opgemerkt, dat uit de

omstandigheid, dat gedurende den in het slot van art. 20 vermelden herroepingstermijn de voorwaardelijk uit de strafklasse ontslagene natuurlijk niet voor bevordering in aanmerking zal mogen worden gebracht, noodwendig volgt, dat ook aan hem, die uit de strafklasse ontslagen wordt, nadat hij den hem opgelegden straftijd ten einde toe daarin heeft doorgebracht, de mogelijkheid van bevordering gedurende een zelfde tijdsverloop moet worden ontnomen. Anders zou hij, wiens gedrag in de strafklasse minder goed is geweest, juist hierdoor in eene gunstiger positie komen. De opneming van art. 21a geschiedde dus ter voorkoming van laatstgemelde onbillijkheid. Schrappt men dat artikel, dan staat men derhalve weer voor hetzelfde bezwaar. De Regeering verklaarde echter bovenbedoelden oproepingstermijn van twee jaren uit het laatste lid van art. 20 te willen doen vervallen. Ofschoon zij het in het algemeen wenschelijk achtte den voorwaardelijk ontslagene ook na het verstrijken van den hem opgelegden straftijd nog aan een zekeren proeftijd te onderwerpen, gedurende welken hij, bij minder goed gedrag, zich steeds bedreigd weet met herroeping van het voorwaardelijk ontslag, kwam het haar en ook der Commissie beter voor, niet af te wijken van het stelsel van het Wetboek van Strafrecht, volgens hetwelk de proeftijd niet langer duurt dan de bij het vonnis bepaalde straftijd en derhalve alleen gedurende dezen de mogelijkheid van herroeping openstaat. Het 5de lid van art. 20 zal derhalve gelezen worden: „De straf van plaatsing in eene strafklasse wordt geacht geheel te zijn ondergaan, indien hetzij de diensttijd, hetzij de straftijd van den voorwaardelijk ontslagene zonder herroeping is verstreken.”

Artikel 25.

De Regeering wees er op dat de uitdrukking „opzettelijk gepleegd misdrijf” in overeenstemming is met de terminologie van art. 33 van het Wetboek van Strafrecht, terwijl de door de Commissie voorgestelde lezing eene in onze strafwetgeving zeer ongewone is.

De Commissie voerde hiertegen aan dat de door haar aangegeven redactiewijziging strekt om duidelijk te doen uitkomen dat hier sprake is van misdrijven, waarvan het opzet in strengen zin bewezen is. Die wijziging achtte zij noodig met het oog op hetgeen voorkomt in het Regeeringsantwoord op bladz. 40 van het Verslag, waar ter verdediging van de redactie van het wetsontwerp de opmerking wordt gemaakt dat er „opzettelijk gepleegde misdrijven” (zijn) waarbij opzet niet noodzakelijk vereischte is van strafbaarheid.”

De Regeering meende dat hetgeen de Commissie scherper wil doen uitkomen ook uit de redactie, zooals zij nu luidt, reeds duidelijk genoeg blijkt. Met bovenstaand antwoord, vroeger gegeven, verklaarde zij niet in te stemmen. Het kwam haar voor dat na deze verklaring de tegenwoordige redactie zonder bezwaar kan worden behouden.

Artikel 28.

De door de Commissie gemaakte opmerking wordt door de Regeering beaamd. Het artikel zal in den aangegeven zin worden gewijzigd.

Artikel 29.

De Regeering is het met de eerste opmerking eens. Zie het aangeteekende bij art. 9.

Wat het in de tweede plaats aangevoerde betreft, wees zij er op dat ter plaatse, door de Commissie vermeld, bedoeld wordt de mogelijkheid van oplegging van de doodstraf eene gebiedende noodzakelijkheid te noemen, hetgeen door de lezing, door de Commissie aangegeven, ongetwijfeld juist wordt uitgedrukt.

Artikel 35.

Het artikel, zooals het nu luidt, heeft volgens de Regeering dit voor boven de door de Commissie aangegeven bepaling, dat er duidelijk uit blijkt dat de doodstraf de zwaarste is niet alleen van de in art. 6 van dit ontwerp-wetboek genoemde, doch ook van de in art. 9 van het Strafwetboek bedreigde straffen, die in dit ontwerp toepasselijk worden verklaard, terwijl de door de Commissie voorgestelde redactie alleen eene vergelijking geeft van eerstgenoemde straffen.

De Commissie meende dat in die leemte harer redactie op afdoende wijze ware te voorzien, door aan het door haar voorgestelde toe te voegen de woorden „onverminderd de bepaling van art. 61 van het Wetboek van Strafrecht”.

De Regeering had geen bezwaar na deze aanvulling de lezing

der Commissie voor de bestaande in de plaats te stellen. Intusschen merkte zij op dat zich nu toch nog een bezwaar voordoet, wanneer nl. moet worden aangenomen dat de gevangenisstraf van het militaire recht niet dezelfde zal zijn als die van het Wetboek van Strafrecht. In dat geval toch ontbreekt de aansluiting tusschen de volgorde der straffen van art. 6 van het ontwerp en die van art. 9 van het Strafwetboek en wordt tusschen de doodstraf en de beide gevangenisstraffen onderling vergelijking van de betrekkelijke zwaarte vereischt.

De Commissie verwees ter weerlegging van dit bezwaar naar hetgeen op blz. 17 en 18 der Memorie van Toelichting en in het Regeeringsantwoord op blz. 25 van het Verslag omtrent de gevangenisstraf in het militaire recht in het midden wordt gebracht. Het daar opgemerkte laat haars inziens geen twijfel over of die straf zal, behoudens eenig verschil in régime, gelijk zijn aan de gevangenisstraf van het gemeene recht.

Artikel 42.

Deze opmerking heeft hare beteekenis verloren nu tengevolge van het bepaalde bij het wetsontwerp omtrent de bevordering der officieren bij de zeemacht, de hierbedoelde categorie van officieren zal vervallen.

Het opgemerkte omtrent de leesteekens acht de Regeering juist. Zij zal daaraan gevolg geven.

Artikel 43.

Ter verduidelijking zal de kommapunt achter gezonden in sub 2°. worden vervangen door eene dubbele punt en zal hetgeen voorkomt sub a, b en c inspringend gedrukt worden.

Artikel 53.

De Regeering kan zich met de voorgestelde redactie vereenigen. Echter acht zij het niet noodig de wijze van bekendmaking te doen bepalen bij algemeenen maatregel van bestuur. Aan de bedoeling der Commissie, dat de bekendmaking een vaststaand feit zij, niet vatbaar voor gegronde tegenspraak, wordt haars inziens ook voldaan, wanneer de bekendmaking bij Koninklijk besluit geschiedt. Daarom wenscht zij in plaats van „bij algemeenen maatregel van bestuur”, te lezen: „op de wijze door Ons te bepalen”. De Commissie kan zich hiermede vereenigen.

Artikel 57.

De Regeering heeft geen bezwaar tegen het aanbrengen van de verlangde wijziging. Het artikel zal dus luiden als volgt: „De straffen bij dit Wetboek gesteld op de misdrijven, omschreven in de artikelen 59, 60, 64, 66—72, 76 en 77 en in de Titels IV, V en VII van het Tweede Boek van dit Wetboek, zijn mede toepasselijk”, enz.

Artikel 59.

Door de Regeering werd opgemerkt dat de redactie van dit artikel en van de overige artikelen, waarin de uitdrukking „kan met den dood gestraft worden” voorkomt, in onmiddellijk verband staat met die van artikel 9, hetwelk luidt: „Ingeval krachtens dit Wetboek de doodstraf kan worden uitgesproken” enz.

Een imperatief voorschrift tot toepassing van de doodstraf zou zij eenigszins zonderling achten, waar aan den anderen kant den rechter bij artikel 9 imperatief wordt voorgeschreven, om, ingeval hij van meening is dat het belang van den Staat veroordeeling tot de doodstraf niet eischt, levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren op te leggen.

De Commissie voerde hiertegen aan dat de facultatieve vorm de strafbepaling verzwakt. Een imperatief voorschrift zal meer indruk maken en den hoogst ernstigen aard van het strafbare feit beter doen uitkomen. Voor dergelijke zware misdrijven behoorde eigenlijk, zoo meende zij, de doodstraf regel. gevangenisstraf uitzondering te zijn. Art. 9 zou dan moeten worden gewijzigd.

In elk geval is de redactie niet correct. De rechter zou, zoo hij zich strikt aan de woorden hield, geen straf kunnen opleggen in al de gevallen waarin hij art. 9 niet van toepassing acht.

De Regeering antwoordde, wat het eerste betreft, dat de verzwakking der strafbedreiging reeds ligt in het bepaalde bij art. 9. Zij vond geen termen om de bestaande redactie in den aangegeven zin te wijzigen.

Artikel 63.

De Regeering ofschoon van oordeel zijnde, dat er termen

bestaan, om hem, die opzettelijk, zonder daartoe gerechtigd te zijn, eene handeling verricht die gevaar voor oorlogsverwikkeling doet ontstaan, ook dan wanneer zijn opzet niet op het doen ontstaan van dat gevaar gericht was, ernstig te straffen, heeft geen overwegend bezwaar de redactie van het artikel in dier voege te wijzigen, dat de bedenking der Commissie wordt ondervangen.

Artikel 68.

1°. Tegen opneming van eene bepaling, krachtens welke dapperheid na vlucht de straf kan verminderen of opheffen, had de Regeering bedenking. Het nut van zoodanige bepaling zag zij niet in, waar toch ook reeds nu, ingeval van later betoonde dapperheid, de rechter bij de straftoemeting zelfs tot het minimum van 1 dag gevangenisstraf zal kunnen afdalen, terwijl ook nog de weg van gratie openstaat.

Bedoelde regeling zou, haars inziens, veeleer onbillijk werken. Zij zou ongelijkheid scheppen, omdat lang niet ieder, na te zijn gevluht, kans zou hebben door later dapper gedrag aan bestraffing te ontkomen. Daarom zou in het stelsel der Commissie eigenlijk ieder gevluht militair billijkerwijze in de gelegenheid gesteld moeten worden zich alsnog door dapperheid te onderscheiden.

Voorts meende de Regeering dat het niet gemotiveerd ware, alleen voor dit geval het beginsel in te voeren dat de dader van een strafbaar feit door eene latere verdienstelijke handeling in tegenstelden zin, zich vrijstelling van straf zal kunnen verwerven. Men zou verder behooren te gaan en b.v. ook moeten bepalen dat het plegen van eene daad van buitengewone eerlijkheid na diefstal, ontheffing van straf voor den dief tengevolge zal kunnen hebben.

De Commissie voerde hiertegen aan dat het uit een oogpunt van utiliteit zeer wenschelijk is te achten dat de wankelmoedige een krachtigen prikkel heeft om na zijne vlucht zich dapper te betoonen. Eene bepaling als door haar wordt voorgesteld, heeft haars inziens te meer reden van bestaan, waar ook de op dit misdrijf gestelde straf haren grond bijna uitsluitend vindt in redenen van utiliteit.

De rechter kan wel is waar eene zeer lage straf opleggen, maar den betrokkene treft dan toch altijd het schandelijke, hetwelk in elke straf is gelegen.

De Regeering was niet overtuigd en bleef bij haar gevoelen, dat meerbedoeld voorschrift geen aanbeveling verdient.

Bij nadere overweging is de Regeering tot het besluit gekomen dat het beter is de strafpositie terug te brengen tot die van het oorspronkelijk artikel. Het bezwaar der Commissie tegen de redactie die zij in overeenstemming gebracht wilde zien met die van art. 69, is daardoor vervallen.

De woorden „hij die” in sub 1°. wenschte de Regeering alsnog te vervangen door „de militair die”.

2°. De hierbedoelde verduidelijking verdient, ook naar het oordeel der Regeering, aanbeveling en zal derhalve worden aangebracht.

3°. De Regeering meende dat het voor de strafwaardigheid van het hierbedoelde feit onverschillig is of het gepleegd wordt door een in het gevecht zijnd militair, die tot bedoelde handelingen aanzet, dan wel door een ander aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon, b. v. door iemand behoorende bij de legertrouwen.

Die meening werd door de Commissie geenszins gedeeld. Waar in sub 2°, tweede lid van het oorspronkelijk ontwerp slechts tegen den dader van, tevens aanzetter tot eene der in het eerste lid genoemde handelingen — daderschap onder eene verzwarende omstandigheid dus — de doodstraf werd bedreigd, zal na de aangebrachte wijziging die straf zelfs ook hem kunnen treffen, die per brief tot zoodanige handelingen aanzet. Dit achtte de Commissie allerminst gemotiveerd. Zij wees er op dat men hier te doen heeft met eene afwijking van de leer der medeplichtigheid.

De Regeering, ofschoon zij van oordeel bleef, dat zich gevallen kunnen voordoen, waarin het belang van het leger eischt dat den aanzetter de zwaarste straf wordt opgelegd, al is hij niet zelf schuldig aan eene der handelingen waartoe hij heeft aanzet, erkende dat de door de Commissie geopperde bedenkingen niet ongegrond zijn en dat het hier bepaalde inderdaad zeer ver gaat. Bij nader inzien dus verklaarde zij zich bereid de verlangde beperking aan te brengen.

Het artikel zal nu luiden als volgt:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt gestraft:

- 1°. De militair, die bij een gevecht met den vijand, met schending van zijn plicht als militair, hetzij op de vlucht gaat, hetzij opzettelijk eenig oorlogsmaterieel vernietigt, beschadigt of onbruikbaar maakt, hetzij zich opzettelijk ontdoet van eenig wapen, munitie of krijgstoerusting, hem van rijkswege verstrekt of tot zijne voorgeschreven wapening of uitrusting behoorende;
- 2°. de militair, die zich opzettelijk in tijd van oorlog, hetzij ter sluik, hetzij door een listigen kunstgreep, of een samenweefsel van verdichtsels, hetzij door dronkenschap of zelfverminking aan het gevecht of aan het oogenblikkelijk gevaar in het gevecht onttrekt.

De schuldige kan met den dood gestraft worden, indien hij tevens een ander militair tot eene van de onder 1. en 2°. omschreven handelingen aanzet, alsmede indien hij het misdrijf begaat als bevelvoerend militair.”

Artikel 69.

De Regeering verklaarde het woord „bevelhebber” in de artt. 67, 1° en 70, 1°. te zullen vervangen door „ter plaatse aanwezig met het hoogst gezag bekleeden militair”. De uitdrukkingen „bevelvoerend militair”, „bevelvoerend officier” en „commandeerend officier” kunnen haars inziens ook zonder nadere omschrijving niet tot misverstand aanleiding geven, omdat zij in het militaire strafrecht geen anderen zin kunnen hebben dan in de militaire organisatie, in welke de beteekenis van elk dier termen vaststaat.

Artikel 73.

De Regeering acht het hier opgemerkte juist. De redactie zal dus in den aangegeven zin worden gewijzigd.

Artikel 76.

Het strafmaximum is niet verhoogd, zoo bracht de Regeering in het midden, opdat het uitsluitend door gebrek aan bekwaamheid, bijv. doen verloren gaan van eene versterkte plaats, zwaarder zal kunnen worden gestraft; maar opdat eene zeer zware straf zal kunnen worden opgelegd in gevallen, waarin zoodanig feit te wijten is aan de grootst mogelijke slordigheid en onachtzaamheid.

De Commissie wees er op dat het hier dan toch altijd maar een *culpoos* delict geldt. Wel is de gestelde straf slechts een maximum maar een hoog maximum zal uit den aard der zaak op de straftoemeting van grooten invloed zijn. Verlaging van het maximum achtte zij te meer gewenscht, waar dit artikel alleen in tijd van oorlog zal worden toegepast en de rechter dan, zonder den invloed van den abnormalen toestand, allicht eerder geneigd zal zijn de zwaarste straf op te leggen.

Bij de Regeering bestond geen overwegend bezwaar om aan de bedenking der Commissie tegemoet te komen. Mitsdien zal het maximum van tien jaren in het eerste lid veranderd worden in zes jaren, dat van vijftien jaren in het tweede lid in tien jaren, terwijl in verband hiermede de maxima in het eerste en het tweede lid van art. 77 verminderd zullen worden, respectievelijk tot drie en tot vijf jaren.

Artikel 79.

Tegen de vereeniging der artt. 79 en 80 tot één artikel op de wijze in het Verslag aangegeven heeft de Regeering geen bezwaar.

Artikelen 81, 82 en 83.

Ook met het denkbeeld om de artt. 81, 82 en 83 te combineren kan de Regeering medegaan.

Artikel 93.

De Regeering meende, dat schrapping van dit artikel geen aanbeveling verdient, te minder nu in het ontwerp drie nieuwe artikelen 122 a, b en c zijn opgenomen ter bescherming van den mindere, o. a. tegen belediging door den meerdere. Lichtere gevallen van de in het artikel omschreven feiten — zie art. 2 sub 2. van het ontwerp-wet op de Krijgstucht — zullen ook nu reeds disciplinair kunnen worden afgedaan. De zwaardere

vormen behooren strafrechtelijk vervolgbaar te zijn. „Minachtend bejegenen van een meerdere” komt soms stelselmatig voor. In dergelijke gevallen kunnen disciplinaire straffen onvoldoende zijn.

De Commissie bracht hiertegen in dat de opnemings van bovengenoemd drietal nieuwe artikelen behoud van art. 93 niet noodzakelijk maakt, omdat art. 94 reeds straf bedreigt tegen het beleedigen van meerderen.

„Minachtend bejegenen” en „het zich minachtend over een meerdere uitlaten” zijn geen duidelijk omschreven begrippen.

„Minachtend bejegenen” gaat nog verder dan beleediging door een gebaar, want het laatste is strafbaar gesteld bij art. 94. Op die wijze wordt te veel overgelaten aan de subjectieve meening van den meerdere, een bezwaar dat te meer klemt, met het oog op het groot aantal jeugdige superieuren in de lagere rangen.

De Commissie bleef dus op grond van het bovenstaande op schrapping van het artikel aandringen.

De Regeering achtte deze bedenkingen niet van gewicht ontbloeit en verklaarde dat zij bij nader inzien geen bezwaar had aan den aandrang der Commissie gevolg te geven. Maar de intrekking van dit artikel wenschte zij, ook met het oog op den inhoud van art. 122b, gepaard te doen gaan met eene aanvulling van art. 94, door in dat artikel ook op te nemen de strafbaarstelling van „uitschelden, beschimpen en in zijne tegenwoordigheid bespotten” van den meerdere.

Artikel 90.

Tegen het doen vervallen van de strafbaarstelling van opzettelijke ongehoorzaamheid aan dienstvoorschriften bestond bij de Regeering bezwaar. Het niet opvolgen van dienstvoorschriften, zoo merkte zij op, kan zeer ernstige gevolgen hebben. Zoo kan bijv. de ongehoorzaamheid van den geleider van een kruittransport aan zijn op dat vervoer betrekking hebbend dienstvoorschrift groot onheil teweeg brengen. Voor zulke ernstige gevallen kan met krijgstuhtelijke straffen niet worden volstaan.

Door de Regeering werd er o. a. ook op gewezen dat het gehele garnizoensreglement een dienstvoorschrift is.

Een dienstvoorschrift, zoo betoogde zij voorts, is de aanvulling van een bevel en heeft gelijke kracht als dit laatste. Bevestigend beantwoordde zij dan ook de vraag van de Commissie of, naar de meening der Regeering, het gehoorzamen aan een dienstvoorschrift valt onder het begrip van ondergeschiktheid.

De Commissie was door het hier aangevoerde niet overtuigd. Gevallen van ongehoorzaamheid aan een dienstvoorschrift, als de door de Regeering bedoelde, welke zulke ernstige gevolgen hebben, zullen, meende zij, wel reeds onder andere strafbepalingen vallen. Daarvoor is speciale strafbaarstelling dier ongehoorzaamheid niet noodig.

Zij kon niet inzien dat er geen wezenlijk verschil bestaat tusschen een dienstvoorschrift en een bevel. Het laatste draagt, meende zij, een geheel ander karakter dan het eerste. Handelen in strijd met een bevel is eene daad van opstand tegen een meerdere. Het begrip ondergeschiktheid kan haars inziens niet geacht worden ook de gehoorzaamheid aan een dienstvoorschrift te omvatten. In dat begrip ligt een persoonlijk element. Het drukt uit de verhouding van den persoon van den mindere tot den persoon van den meerdere. In gehoorzaamheid aan een dienstvoorschrift daarentegen ontbreekt dat persoonlijke. Daarbij heeft men te denken aan het opvolgen, niet van een voorschrift, rechtstreeks door den meerdere aan den mindere gegeven, maar van een dat door een meerdere voor eene geheele categorie van minderen is uitgevaardigd.

Van het standpunt der Regeering zal, volgens de Commissie, elke wetsovertreding beschouwd moeten worden als een inbreuk op de ondergeschiktheid, eene meening, die echter van Regeeringszijde onjuist werd genoemd omdat de wet niet uitgaat van een superieur.

De strafverdubbeling in het geval sub 1° wenscht de Regeering niet te doen vervallen. Die strafverdubbeling is volgens haar volkomen rationeel, omdat de schuldige een strafbaar feit pleegt — het volharden in zijne ongehoorzaamheid — dat ten gevolge van het hem uitdrukkelijk opmerkzaam maken op zijne strafbaarheid, ernstiger is dan het eerste feit.

Artikel 99 a.

Tegen intrekking van het sub 1° bepaalde, heeft de Regeering bezwaar.

Het artikel zal in zijn geheel opgenomen worden in art. 2, sub 2° van het ontwerp-wet op de Krijgstucht.

Artikel 100, tweede lid.

De Regeering deelde mede dat het bij haar een punt van overweging uitmaakt of niet overal in het ontwerp dezelfde uitdrukking, hetzij „in dienst”, hetzij „terwijl hij is dienstdoerde” zou kunnen worden gebezigd.

Eene omschrijving als de Commissie verlangt, acht zij zeer moeilijk te geven. Liever wil zij het aan de jurisprudentie overlaten elk gegeven geval te toetsen aan de gewone beteekenis die in militaire kringen aan de genoemde begrippen wordt gehecht.

Artikel 107.

Naar aanleiding van den door de Commissie te kennen gegeven wensch om dit artikel te doen vervallen, werd door de Regeering opgemerkt dat hulpverzuim vooral in een militair strafwaardig is. Deze mag niet lijdelijk aanzien dat een meerdere wordt aangerand of van zijne vrijheid van handelen beroofd.

De Commissie opperde de bedenking dat deze bepaling licht aanleiding zal kunnen geven tot vechtpartijen en straatschandalen wanneer, bij eene twist tusschen superieuren van lagere rang en burgers, minderen eerstgenoemden te hulp snellen.

Ook wees zij op het geval dat de mindere getuige is van de wederrechtelijke aanranding van een meerdere door een anderen meerdere. Volgens het Regeeringsantwoord — bladz. 85 van het Verslag — zal in dat geval de mindere naar vermogen te hulp moeten komen. Maar zoodanig handtastelijk optreden van een mindere tegen een meerdere is toch niet overeen te brengen met de eischen der krijgstuht.

Voorts vestigde zij de aandacht op de moeilijkheid, die er voor den mindere in gelegen zal zijn, om onmiddellijk te beoordeelen of de aanranding, waarvan hij getuige is al dan niet wederrechtelijk is.

De Regeering gaf in antwoord op laatstgemelde bedenking te kennen dat „getuige zijn” hier moet worden opgevat in den zin, waarin art. 450 van het Strafwetboek, van „getuige” spreekt, nl. in dien van „kennis dragen van”. De dader van de in dat artikel genoemde overtreding zal moeten weten dat de ander in oogenblikkelijk levensgevaar verkeert. Zoo ook zal de mindere bekend moeten zijn met de wederrechtelijkheid van de aanranding. Anders zal hij niet strafbaar zijn.

Ingeval van wederrechtelijke aanranding van een meerdere door een meerdere, zoo merkte zij voorts op, zal de mindere — hierin week hare meening af van die, voorkomende op bladz. 85 van het Verslag — niet zelf tusschen beiden moeten komen, maar van de aanranding kennis moeten geven aan zijn chef.

De Commissie kon niet toegeven dat hier aan „getuige zijn” eene andere beteekenis moet worden gehecht dan die van „tegenwoordig zijn”, „zien”. Volgens haar zal, wanneer naderhand blijkt dat de aanranding wederrechtelijk was, de mindere, die niet te hulp is gesnel, gestraft moeten worden, ook al droeg hij van de wederrechtelijkheid geen kennis, terwijl, indien later mocht blijken dat de aanranding rechtmatig was, hij toch moeilijk gestraft zal kunnen worden wegens zijne inmeniging, zoo hij zich te zijner rechtvaardiging op dit artikel beroept.

De Commissie bleef aandringen op schrapping van het artikel. Zij erkende dat het in beginsel juist is dat de mindere den meerdere te hulp moet komen, maar zij achtte het niet wenschelijk die verplichting zoo algemeen bij de wet voor te schrijven.

Bij de Regeering bestond geen overwegend bezwaar om aan het verlangen der Commissie te voldoen, te minder omdat zij de vrees, dat het hier bepaalde tot vechtpartijen aanleiding zal geven, niet ongegrond achtte. Het artikel zal derhalve vervallen.

Artikel 113.

Door de Commissie, zoo betoogde de Regeering, wordt het aangehaalde Regeeringsantwoord op bladz. 89 van het Verslag ten onrechte gegeneraliseerd. Dat antwoord geldt slechts voor het in dit artikel behandelde feit van plichtverzuim van den schildwacht en ten aanzien daarvan is de bewering, dat het niet verdedigbaar is het strafmaximum afhankelijk te stellen van de gevolgen van het misdrijf, volkomen gemotiveerd.

Het argument der Commissie voor het niet onderscheiden tusschen dolus en culpa, zoo merkte zij voorts op, is ook reeds door de Regeering gebezigd waar zij wijst op de onherstelbare gevolgen, die één enkel plichtverzuim van den schildwacht hebben kan (bladz. 90 van het Verslag).

De wensch der Commissie om ook het tweede lid van dit artikel in art. 2, sub 2° van het ontwerp van wet op de Krijgs-

tucht op te nemen bestreed de Regeering met de opmerking dat in corlogstijd de bedoelde feiten zóó ernstig zijn, dat met disciplinaire bestraffing niet kan worden volstaan.

Voorts meende zij, dat waar in het derde lid de doodstraf wordt bedreigd, de sprong te groot zou zijn, wanneer in het geval van het tweede lid eene krijgstuchtelijke straf zou kunnen worden opgelegd. Wel is waar zijn de gevallen, genoemd in het derde lid, veel ernstiger dan het in het tweede lid vermelde geval, maar een zoo groot verschil in straf ware haars inziens toch niet gemotiveerd.

Van haren kant wees de Commissie er op, dat het begrip „tijd van oorlog” zeer ruim is. In de gevallen, die krachtens art. 87 van het Strafwetboek onder „tijd van oorlog” zijn begrepen, bestaat er slechts een fictieve oorlogstoestand. Dan, evengoed als in gewonen vreedstijd, behoort naar hare meening de gelegenheid open te staan plichtverzaking van den schildwacht disciplinair te straffen.

De Regeering erkende dat, gegeven de omschrijving van het begrip „tijd van oorlog” in het Strafwetboek, het hier bepaalde eene ruimere strekking heeft dan strikt noodzakelijk is. Bij nadere overweging besloot zij het geheele artikel 113, behoudens voor zooverre tegen de daarin omschreven misdrijven de doodstraf wordt bedreigd (derde lid; en vierde lid, voor zooverre de in het eerste lid omschreven handelingen, door de in het vierde lid genoemde personen geschieden, onder de in het derde lid vermelde omstandigheden) op te nemen in artikel 2, 2°. van het ontwerp-wet op de Krijgstucht.

Artikel 114

Tegen de bedenking der Commissie werd door de Regeering aangevoerd, dat al kan — hetgeen zij toegaf — van den dienstplichtige niet gevorderd worden dat hij zich een moedig krijgsman betoont, hem toch zeker de eisch moet worden gesteld, dat hij zich niet aan lafheid schuldig maakt en naar vermogen zijn plicht doet. Ook een niet vrijwillig aanvaarde, doch wettelijk opgelegde plicht, dien het belang van den Staat eischt, moet naar behooren vervuld worden. Van haar standpunt zou de Commissie hare bedenking ook moeten doen gelden ten opzichte van de straf op desertie van een milicien.

Waar de dienstplichtige die vóór zijne indiensttreding zich voor den dienst ongeschikt maakt volgens art. 206 van het Strafwetboek met een maximum van twee jaren wordt gestraft, is een maximum van drie jaren voor hem, die na in dienst te zijn gekomen, zich door een der in art. 114 genoemde handelingen aan den dienst onttrekt, naar de meening der Regeering zeker niet te hoog.

De Commissie was door het bovenstaande niet overtuigd.

Artikel 123.

De Regeering was van gevoelen dat, aangezien in artikel 363 van het Strafwetboek reeds eene zware straf wordt gesteld, er minder aanleiding bestaat om dat maximum te verhoogen voor het geval dat een militaire meerdere van een mindere eene gift of belofte aanneemt.

Waar het intusschen den schijn heeft of artikel 123 eene ongelijkheid schept, achtte zij het beter dit artikel te doen vervallen.

Artikel 129.

De Regeering wees er op dat de redactie niet alleen van dit artikel, doch ook van een aantal andere artikelen afwijkt van de door de Commissie voorgestelde, waarop de Commissie antwoordde dat zij de aangegeven wijziging juist hier aangebracht wilde zien, opdat duidelijk zou blijken dat het artikel van toepassing is op ieder aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon (zie art. 46).

De Regeering had geen bezwaar tegen de bedoelde redactie-verandering.

Artikel 132.

Ook met deze wijziging kon de Regeering zich vereenigen.

Artikel 135.

De Regeering achtte de tegen dit artikel in het Verslag aangevoerde bezwaren niet ongegrond en trok het artikel daarom in.

II. Krijgstucht.

Artikel 1. 1)

De Regeering vond geen termen om aan dezen wensch der Commissie te voldoen. De mogelijkheid om de sub 2°—6°. bedoelde feiten niet strafrechtelijk te vervolgen maar krijgstuchtelijk af te doen, behoort niet slechts hun, die in werkelijken dienst zijn, maar allen militairen ten goede te komen.

En wat de sub 1°. genoemde feiten betreft, vergeet men niet dat een militair die niet in werkelijken dienst is, niet licht een niet in eenige strafwet omschreven feit zal plegen, hetwelk strijdt met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift. Het ruime begrip doet dus, meende de Regeering geen kwaad, maar opent intengende voor meerderen de mogelijkheid van eene minder strenge wijze van bestraffing.

Artikel 2.

1°. De Regeering zag niet in waarom de hierbedoelde verwijzing minder juist is. Uit de artt. 2 vlgg. van het Strafwetboek toch blijkt, vooral in verband met art. 91 van dat wetboek, dat onder „strafwet” elke wettelijk bestaande strafbepaling of bepaling van strafrechtelijken aard is te verstaan. Wel ware het duidelijkshalve beter geweest te lezen „artt. 2 vlgg., juncto art. 91 van het Strafwetboek”.

2°. De Regeering besloot reeds vroeger de artt. 80 en 99a en 113 van het ontwerp-Militair Strafwetboek in art. 2 van dit wetsontwerp op te nemen.

De beide gestelde vragen werden door haar bevestigend beantwoord.

3°. Het artikel zal worden opgenomen.

Artikel 4.

2°. De Regeering; ofschoon erkennende dat er tegen deze straf bezwaren bestaan, stelde prijs op haar behoud, omdat zij nagenoeg de eenige straf van lichten aard is, die men den onderofficieren aan boord kan opleggen. Het licht arrest mist aan boord als straf alle beteekenis.

Van de zijde van de meerderheid der Commissie werd er echter op gewezen dat toch maar op één categorie van onderofficieren der zeemacht de hierbedoelde straf kan worden toegepast. Het argument der Regeering zou alleen dan gewicht in de schaal kunnen leggen, wanneer zij aan alle, ook aan de hoogere onderofficieren kon worden opgelegd.

Opgemerkt werd uit den boezem der Commissie dat wellicht eene bevredigende oplossing ware te verkrijgen door eene andere regeling van de straf van inhouding van soldij. Deze zal nu slechts gedurende den straftijd van met arrest gestraften kunnen worden toegepast (art. 26). Liet men die beperking van den duur vallen, dan zou de straf een ernstiger karakter verkrijgen en zou de strafdienst misschien zonder bezwaar kunnen worden opgeheven.

De Regeering meende dat bedoelde verscherping van de soldij-inhouding althans voor de landmacht met het oog op het groot aantal gehuwde onderofficieren geen aanbeveling zou verdienen.

De Regeering bleef bij haar gevoelen dat de strafdienst vooralsnog niet kan worden gemist.

3°. Door de Regeering werd opgemerkt dat voor onderofficieren zwaardere straf zeer wenschelijk kan zijn, waardoor het verschil in strafpositie wordt gemotiveerd.

Artikel 7.

Daar de Regeering den strafdienst wenscht te behouden, had zij ook bezwaar tegen schrapping van het bepaalde sub a.

Artikel 16, eerste lid.

Met de voorgestelde wijziging kon de Regeering zich vereenigen. Echter wenschte zij in plaats van „in preventieve hechtenis”, in overeenstemming met de terminologie van art. 27 van het Wetboek van Strafrecht te lezen „voorloopig in verzekerde bewaring”.

1) In de „Punten van Overleg” wordt gesproken van art. 75, eerste lid. Dat artikel kwam echter in het oorspronkelijk wetsontwerp voor onder n°. 75. In het gewijzigd ontwerp van wet is het artikel 74.

Artikel 17.

Het hier opgemerkte achtte de Regeering juist. Het laatste lid van het artikel zal in den aangegeven zin gewijzigd worden.

Artikel 18.

Dit artikel is vervallen.

Artikel 26, derde lid.

De Regeering was het met deze opmerking eens Het artikel zal in bedoelden zin gewijzigd worden.

Het was haar bij nadere overweging verder voorgekomen, dat het vierde lid van dit artikel behoort te worden gewijzigd en gelezen zal moeten worden als volgt:

„Welk gedeelte van de gedurende den straftijd door den gestrafte verdiende gelden als soldij wordt aangemerkt voor de toepassing van de bijkomende straffen hiervoren bedoeld, alsmede welke bestemming aan de hierbedoelde gelden zal worden gegeven, zal worden bepaald in den algemeenen maatregel van bestuur, vermeld in artikel 75.”

Artikel 44.

De Regeering had bedenking tegen de voorgestelde lezing, omdat volgens de aldus aangevulde bepaling, aan boord, zoowel de commandant, als de 1ste-officier, die beiden den rang hebben van hoofdofficier, de bevoegdheid zouden hebben om te straffen, hetgeen zeker niet wenschelijk ware.

De Commissie merkte hiertegen op, dat zij met haar voorstel bepaaldelijk het oog heeft op hoofdofficieren aan den wal, o. a. op de afdeelingsschefs aan het Departement van Marine, waarop de Regeering antwoordde, dat die officieren de bevoegdheid tot het opleggen van disciplinaire straffen, voor zoover zij die behoeven, reeds ontleenen aan art. 42. Zoo valt een afdeelingsschef aan het Departement van Marine als „commandeerende officier van eene dienstafdeeling” onder art. 42, sub 3°.

Artikel 50.

Genoemde verwijzing, zoo luidde het antwoord der Regeering, is inderdaad minder juist. Bedoeld wordt art. 75, thans art. 74, 2de lid.

Artikel 53.

De Regeering heeft geen bezwaar aan dit artikel eene bepaling toe te voegen, als door de Commissie noodzakelijk wordt geacht. Maar dan zal ook in art. 52 het voorschrift moeten worden opgenomen dat de daar sub *b* genoemde meerdere van de bevoegdheid tot opheffing van het voorloopig arrest geen gebruik zal mogen maken voordat hij den arrestoplegger heeft gehoord.

Artikel 56.

Commandanten van zelfstandige onderdeelen, zoo merkte de Regeering op, kunnen ook militairen beneden den rang van officier zijn. Aan de zoodanigen de bevoegdheid tot vrijstelling van straf te verlenen is niet wenschelijk.

De Regeering was bij nadere overweging tevens van oordeel dat de gelegenheden en de buitengewone omstandigheden, waarvan het artikel spreekt, van hoogerhand behooren te worden aangewezen. Daarom wenschte zij het artikel te herzien en zal door haar eene nieuwe redactie worden voorgesteld.

Artikel 63.

Van schending van den rechtsregel *non bis in idem*, zoo voerde de Regeering aan, is bij disciplinaire bestraffing na berechting door den strafrechter geen sprake, omdat, zooals ook reeds in het Regeeringsantwoord op bladz. 139 van het Verslag is opgemerkt, die rechtsregel uitsluitend geldt bij de mogelijkheid van dubbele strafrechtelijke vervolging.

Vreemd kwam het haar voor dat waar de Commissie principieel bezwaar heeft tegen dit artikel, art. 60 blijkbaar geen bedenking bij haar ontmoet, ofschoon dat artikel omgekeerd strafrechtelijke vervolging na disciplinaire afdoening mogelijk maakt.

In gevallen, waarin door het gepleegde feit inbreuk is gemaakt op de militaire tucht of orde is, zoo betoogde zij, krijgstuhtelijke bestraffing onmisbaar. In den regel zal deze bestaan in verlaging. Maar het geval kan zich ook voordoen dat de militaire autoriteit, nadat de burgerlijke rechter tot eene ged-

boete heeft veroordeeld, het noodig acht den schuldige nog met arrest te straffen.

De Commissie meende dat juist uit het laatst aangehaalde geval, waarin het militair gezag arrest oplegt, omdat het de straf van den burgerlijken rechter te licht acht, duidelijk blijkt dat het *non bis in idem* door de toepassing van dit artikel wel degelijk zal worden geschonden. Haars inziens kan — en zal ook in den regel — de gewone rechter bij de berechting van het aan zijne kennisneming onderworpen feit rekening houden met de in dat feit gelegen aanranding der krijgstuht.

De Regeering bracht hiertegen in, dat de burgerlijke rechter — zooals ook reeds op bladz. 139 van het Verslag is opgemerkt — niet in staat is de gemaakte inbreuk op de militaire tucht en orde strafrechtelijk te waardeeren, daargelaten nog het bedenkelijke, hetwelk gelegen is in de bestraffing van eene handeling tegen de krijgstuht met eene straf van het gemeene recht. Al ware dit echter anders, dan zou men toch nog stuiten op het bezwaar, dat niet zelden — men denke aan overtredingen, waartegen een laag straf-maximum is bedreigd — de bestraffing van het disciplinair vergrijp slechts zeer onvoldoende zou kunnen zijn. Als voorbeeld werd genomen het geval van een militair, die in vereeniging met burgers zich aan straatschenderij heeft schuldig gemaakt en daarbij baldadigheden heeft gepleegd tegen een meerdere. Hem zal ingevolge art. 424 van het Wetboek van Strafrecht slechts eene boete van ten hoogste f 15 kunnen worden opgelegd, eene straf, die, het behoeft geen betoog, te laag is voor 's mans vergrijp tegen de discipline.

De Commissie was van oordeel dat de daad van dien militair allicht zou vallen onder een der artikelen van den IVden Titel van het ontwerp-Militair Strafwetboek. Zij erkende, dat uit hoofde van de connexiteit zoodanige strafbepaling niet op hem zou kunnen worden toegepast, maar aan dat bezwaar ware tegemoet te komen door in de regeling van de militaire rechtspleging eene bepaling op te nemen, krachtens welke een militair, die in vereeniging met burgers zich schuldig heeft gemaakt aan handelingen, strafbaar volgens de militaire Strafwet, niet voor den burgerlijken, doch voor den militairen strafrechter zal terecht staan.

De Regeering was door de argumenten der Commissie niet overtuigd en achtte behoud van het artikel noodzakelijk.

§ VI.

Het antwoord der Regeering luidde dat de hierbedoelde regeling zal behooren te geschieden in de reglementen op den Inwendigen Dienst.

Artikel 70.

De Regeering meende dat eene bepaling, als door de Commissie wordt verlangd, hier eigenlijk niet thuis behoort, waartegen de Commissie opmerkte dat toch reeds iets van de procedure in dit artikel geregeld wordt en dat waar dit het geval is, toevoeging van zoodanige bepaling wenschelijk en gemotiveerd is. Zij zou bovendien nog voorgeschreven willen zien dat de voor het Hof opgeroepen getuigen verplicht zijn te verschijnen.

De Regeering verklaarde zich bereid aan het artikel toe te voegen: „met inachtneming van het bepaalde bij het tweede lid van artikel 161 van het Wetboek van Strafvordering”. Omtrent opneming van een voorschrift betreffende de verplichte verschijning der getuigen zou zij zich beraden.

Artikel 72.

Deze vraag werd door de Regeering ontkennend beantwoord. Dat de militaire autoriteit de bevoegdheid niet heeft den veroordeelde in het door de Commissie bedoelde geval uit den dienst weg te jagen, volgt hieruit, dat haar die bevoegdheid niet uitdrukkelijk wordt toegekend. Wel zal zij het recht hebben, om wanneer de veroordeelde een vrijwilliger is, hem na de ontbinding van zijn contract uit den dienst te verwijderen.

Aldus vastgesteld den 14den April 1902.

DE SAVORNIN LOHMAN.
VAN VLIJMEN.
WILLINGE.
RINK.
VERHEY.